

Input, output (I/O) utasítások

A külvilággal történő információ csere **port**-okon (kapukon) keresztül zajlik. A kapu egy memória cím, az információ csere erre a címre történő írással, vagy erről a címről való olvasással történik. Egy-egy cím vagy cím csoport egy-egy perifériához kötődik.

Máté: Architektúrák

11. előadás

1

Input/output

Az I/O végrehajtása lassú ↔ a CPU gyors, a CPU várakozni kényszerül

I/O regiszter (port): a **port** és a központi egység közötti információ átadás gyors, a periféria autonóm módon elvégzi a feladatát. Újabb perifériához fordulás esetén a CPU várakozni kényszerülhet.

- **Pollozások technika** (~tevékeny várakozás): a futó program időről időre megkérdezi a periféria állapotát, és csak akkor ad ki újabb I/O utasítást, amikor a periféria már fogadni tudja.

A hatékonyság az éppen futó programtól függ.

Máté: Architektúrák

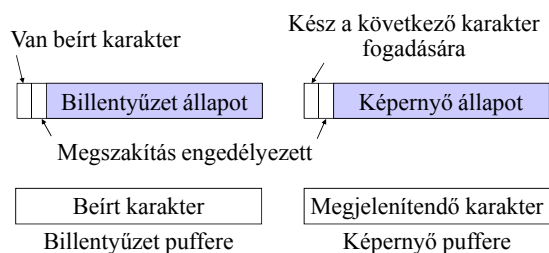
11. előadás

2

Input/output (5.31-33. ábra)

Az I/O vezérlő regiszterei (5.31. ábra).

Terminál: külön regiszterek az inputra és outputra.

Máté: Architektúrák

11. előadás

3

- **Pollozások technika** (tevékeny várakozás):

```
public static void output_buffer(int buf[], int count) {
    // count számú bájt kiírása buf-ból az eszközre
    int status, i, ready;
    for(i=0; i < count; i++) {
        do {
            status = in(display_status_reg); // az állapot lekérdezése
            ready = (status >> 7) & 0x01; // a kész bit elkülönítése
        } while(ready != 1);
        out(display_buffer_reg, buf[i]);
    }
}
```

Programozott B/K (5.32. ábra)

Máté: Architektúrák

11. előadás

4

Megszakítás

A (program) megszakítás azt jelenti, hogy az éppen futó program végrehajtása átmenetileg megszakad – a processzor állapota megőrződik, hogy a program egy későbbi időpontban folytatódhassék – és a processzor egy másik program, az úgynevezett **megszakítás kezelő** végrehajtását kezdi meg.

Miután a megszakítás kezelő elvégezte munkáját, gondoskodik a processzor megszakításkori állapotának visszaállításáról, és visszaadja a vezérlést a megszakított programnak.

Máté: Architektúrák

11. előadás

5

- **Megszakítás vezérelt I/O**

Bizonyos előkészületek után az eszköz megkapja a feladatát (pl. az első karakter kiírását), és a program futása folytatódik.

Ha az eszköz elkészült a feladatával, akkor beállítja a „Megszakítás engedélyezett” bitet. Ez megszakítás kérést eredményez. A megszakítás bekövetkezésekor ez a bit törlődik.

A megszakítás kezelő újabb feladatot ad az eszköznek (a következő karakter kiírását) mindaddig, amíg a teljes feladat el nem készült, és visszatér a megszakításból.

Az I/O művelet végrehajtása közben a központi egység más feladatot végezhet.

Máté: Architektúrák

11. előadás

6

Pl.: Egy sornyi karakter képernyőre írása a terminálon.

Előkészítés: Egy rendszerprogram összegyűjti a kiírandó karaktereket egy pufferben, beállít egy globális változót, hogy mutasson a puffer elejére, egy másik globális változóban megadja a karakterek számát. Megnézi, hogy a terminál tud-e adatot fogadni (5.31. ábra), és ha igen, akkor elindítja az első karakter kiíratását. Ekkor a CPU fölszabadul egy másik program futtatására.

A terminál a képernyőre írja a karaktert, és **megszakítást kezdeményez**. A megszakítás kezelő újabb karakter kiíratását kezdeményezi . . .

Máté: Architektúrák 11. előadás 7

• **DMA (Direct Memory Access, 5.33. ábra)**

Egy tömb kiírása/beolvasása során nagyon sokszor következne be megszakítás, és mindannyiszor le kellene futson a megszakítás kezelő eljárás. Jobb megoldást kínál a CPU-nál lényegesen egyszerűbb **DMA**. A DMA önállóan végzi az eszköz figyelését és az adatok mozgását. Cikluslopás.

Máté: Architektúrák 11. előadás 8

Megszakítás kezelés (3.43. ábra)

IRi →, **INT** →, ha CPU tudja fogadni, akkor **INTA#** →, **i** → **D0-D7**, a CPU megszakításvektor táblázat **i**-edik eleméből tudja a megszakítást kiszolgáló eljárás kezdőcímét, létrejön a megszakítás . . .

Nyolcnál több eszköz kiszolgálásához több megszakítás vezérlő kapcsolható össze.

Máté: Architektúrák 11. előadás 9

Megszakítás

Hardver tevékenységek (3.42. ábra):

1. Az eszköz vezérlő megszakítás jelet tesz a sínre,
2. ha a CPU fogadni tudja a megszakítást, nyugtázza,
3. az eszköz vezérlője az eszköz azonosítószámát (megszakítás-vektor) elküldi a sínre,
4. ezt a CPU átmenetileg tárolja,
5. a CPU a verembe teszi az utasításszámláló aktuális értékét és a PSW-t,
6. a CPU az azonosító indexű megszakítás kezelő címét teszi az utasításszámlálóba és gyakran betölti vagy módosítja PSW-t.

Máté: Architektúrák 11. előadás 10

Szoftver tevékenységek (terminálra íráskor):

7. menti a használni kívánt regisztereket,
8. kiolvassa egy eszközregiszterből a terminál számát,
9. beolvassa az állapotkódot,
10. ha B/K hiba történt, itt lehet kezelni,
11. aktualizálja a mutatót és a számlálót, a kimenő pufferbe írja a következő karaktert, ha van,
12. visszajelez az eszköz vezérlőnek, hogy készen van,
13. visszaállítja a mentett regisztereket,
14. visszatér a megszakításból, itt történik a PSW eredeti értékének visszaállítása is.

Máté: Architektúrák 11. előadás 11

Átlátszóság: Amikor bekövetkezik egy megszakítás, akkor bizonyos utasítások végrehajtnak, de amikor ennek vége, a CPU ugyanolyan állapotba kerül, mint amilyenben a megszakítás bekövetkezése előtt volt.

Máté: Architektúrák 11. előadás 12

Csapda és megszakítás

Csapda (trap): A program által előidézett feltétel (pl. túlsordulás, csapdát eredményező utasítás) hatására automatikus eljárás hívás. **Csapda kezelő.**

Megszakítás (interrupt): Olyan automatikus eljárás hívás, amit általában nem a futó program, hanem valamilyen **B/K** eszköz idéz elő, pl. a program utasítja a lemezegységet, hogy kezdje el az adatátvitelt, és annak végeztével megszakítást küldjön. **Megszakítás kezelő.**

A csapda a **programmal szinkronizált**, a megszakítás nem.

Máté: Architektúrák 11. előadás 13

A megszakító rutin megszakítható-e? Gyors periféria kiszolgálása közben megszakítás kérés, ...

„Alap” állapot – „megszakítási” állapot, megszakítási állapotban nem lehet újabb megszakítás.

Hierarchia: megszakítási állapotban csak magasabb szintű ok eredményezhet megszakítást.

Bizonyos utasítások csak a központi egység bizonyos kiténtetett állapotában hajthatók végre, alap állapotban nem → csapda, szoftver megszakítás.

Megoldható az operációs rendszer védelme, a tár védelem stb.

A megoldás nem tökéletes: **vírus.**

Máté: Architektúrák 11. előadás 14

ISR: Interrupt Service Routine **5.46. ábra**

RS232: soros/párhuzamos interfész pl. terminálhoz

A lemez 4-es elsőbbségű megszakítási kérélmé függőben marad

RS232 ISR befejeződik, lemez megszakítás keletkezik

Lemez ISR befejeződik

Nyomtató ISR befejeződik

0	10	15	20	25	35	40
Felhasználói program	Nyomtató ISR	RS232 ISR	Lemez ISR	Nyomtató ISR	Felhasználói program	
	Nyomtató	Nyomtató	Nyomtató	Nyomtató		
	Felhasználó	Felhasználó	Felhasználó	Felhasználó		
						Verem ↑

Máté: Architektúrák 11. előadás 15

Sok esetben a programnak nincs mit tennie, amíg az I/O be nem fejeződik, pl. a klaviatúráról vár adatot. A várakozás helyett jobb megoldás, ha az operációs rendszer átmenetileg fölfüggeszti a program működését, és elindítja egy másik program futását. Ez vezetett a **multiprogramozás** kialakulásához.

Máté: Architektúrák 11. előadás 16

Vezérlési folyamat

Szekvenciális vezérlés: Az utasítások abban a sorrendben kerülnek végrehajtásra, ahogy a memóriában elhelyezkednek.

Elágazás: 5.39. ábra.

Máté: Architektúrák 11. előadás 17

Eljárás (5.44. ábra): Az eljárás-hívás úgy tekinthető, mint egy magasabb szinten definiált utasítás végrehajtása: sokszor elég, ha azt tudjuk, mit csinál az eljárás, nem lényeges, hogy hogyan.

Rekurzív eljárás: önmagát közvetlenül vagy közvetve hívó eljárás.

Máté: Architektúrák 11. előadás 18

Eljárás: paraméterek, munka terület.
 A hívó és hívott eljárás paraméterei, változói nem lehetnek azonos területen: **lokális változók**.
Verem (stack): LV (Local Variable), SP (Stack Pointer) verem mutató (4.8. ábra).

Máté: Architektúrák 11. előadás 19

Rekurzív és re-entrant eljárások

Egy eljárás **rekurzív**, ha önmagát hívja közvetlenül, vagy más eljárásokon keresztül.
 Egy eljárás **re-entrant**, ha többszöri belépést tesz lehetővé, ami azt jelenti, hogy az eljárás még nem fejeződött be, amikor újra felhívható. A rekurzív eljárással szemben a különbség az, hogy a rekurzív eljárásban „programozott”, hogy mikor történik az eljárás újra hívása, re-entrant eljárás esetén az esetleges újra hívás ideje a véletlentől függ. Ez utóbbi esetben az biztosítja, hogy a munkaterületek ne keveredjenek össze, hogy újabb belépés csak másik processzusból képzelhető el, és minden processzus saját vermet használ.

Máté: Architektúrák 11. előadás 20

Rekurzív és re-entrant eljárások

Ha egy eljárásunk készítésekor betartjuk, hogy az eljárás a paramétereit a vermen keresztül kapja, kilépéskor visszaállítja a belépéskori regiszter tartalmakat – az esetleg eredményt tartalmazó regiszterek kivételével –, továbbá a fenti módon kialakított munkaterületet használ, akkor az eljárásunk rekurzív is lehet, és a többszöri belépést is lehetővé teszi (re-entrant).

Máté: Architektúrák 11. előadás 21

Hanoi tornyai (5.40-42. ábra)

Feladat: tegyük át az összes korongot az 1. pálcáról a 2-ra úgy, hogy egyszerre csak egy korongot mozgathatunk, és kisebb korongra nem tehetünk nagyobb

Máté: Architektúrák 11. előadás 22

Hanoi tornyai (5.40-42. ábra)

Rekurzív eljárás, amely n korongot mozgat i -ről j -re:

```
public void towers (int n, int i, int j) {
    int k;
    if (n==1)
        System.out.println(
            "Korong mozgatása: "+i+"-ről"+j+"-re");
    else {
        k=6-i-j;
        towers(n-1, i, k);
        towers(1, i, j);
        towers(n-1, k, j);
    }
}
```

Máté: Architektúrák 11. előadás 23

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:

$towers(n,i,j)$; c konvenció V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások:

Hívás	Stack Content
$towers(3,1,3)$	3, 1, 3, V, F, k
$towers(2,1,2)$	3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, k
$towers(1,1,3)$ 1 → 3	3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 3, 1, 1, V, F, k
visszatérés után	3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3
$towers(1,1,2)$ 1 → 2	3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 2, 1, 1, V, F, k
$towers(1,3,2)$ 3 → 2	3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 2, 3, 1, V, F, k
$towers(1,1,3)$ 1 → 3	3, 1, 3, V, F, 2, 3, 1, 1, V, F, k
$towers(2,2,3)$	3, 1, 3, V, F, 2, 3, 2, 2, V, F, k
$towers(1,2,1)$ 2 → 1	3, 1, 3, V, F, 2, 3, 2, 2, V, F, 1, 1, 2, 1, V, F, k
$towers(1,2,3)$ 2 → 3	3, 1, 3, V, F, 2, 3, 2, 2, V, F, 1, 3, 2, 1, V, F, k
$towers(1,1,3)$ 1 → 3	3, 1, 3, V, F, 2, 3, 2, 2, V, F, 1, 3, 1, 1, V, F, k

Máté: Architektúrák 11. előadás 24

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:
 V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások: j i n k | j i n k | j i n k
towers(3,1,3) 3, 1, 3, V, F, k

Máté: Architektúrák 11. előadás 25

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:
 V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások: j i n k | j i n k | j i n k
towers(3,1,3) 3, 1, 3, V, F, k
towers(2,1,2) 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, k

Máté: Architektúrák 11. előadás 26

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:
 V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások: j i n k | j i n k | j i n k
towers(3,1,3) 3, 1, 3, V, F, k
towers(2,1,2) 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, k
towers(1,1,3) 1 → 3 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 3, 1, 1, V, F, k

Máté: Architektúrák 11. előadás 27

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:
 V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások: j i n k | j i n k | j i n k
towers(3,1,3) 3, 1, 3, V, F, k
towers(2,1,2) 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, k
towers(1,1,3) 1 → 3 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 3, 1, 1, V, F, k
 visszatérés után 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3

Máté: Architektúrák 11. előadás 28

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:
 V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások: j i n k | j i n k | j i n k
towers(3,1,3) 3, 1, 3, V, F, k
towers(2,1,2) 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, k
towers(1,1,3) 1 → 3 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 3, 1, 1, V, F, k
 visszatérés után 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3
towers(1,1,2) 1 → 2 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 2, 1, 1, V, F, k

Máté: Architektúrák 11. előadás 29

~ 5.43. ábra A verem tartalma az eljárásban:
 V: visszatérési cím, F: régi FP

Hívások: j i n k | j i n k | j i n k
towers(3,1,3) 3, 1, 3, V, F, k
towers(2,1,2) 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, k
towers(1,1,3) 1 → 3 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 3, 1, 1, V, F, k
 visszatérés után 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3
towers(1,1,2) 1 → 2 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 2, 1, 1, V, F, k
towers(1,3,2) 3 → 2 3, 1, 3, V, F, 2, 2, 1, 2, V, F, 3, 2, 3, 1, V, F, k

Máté: Architektúrák 11. előadás 30

Rekurzív eljárások megvalósításához veremre van szükség. Minden hívás esetén az eljárás paramétereit a verembe kell tenni, és ott kell elhelyezni a lokális változókat is!

Eljárás prológus: a régi verem keret mutató (**FP**) elmentése, új verem keret mutató megadása, és a verem mutató (**SP**) növelése, hogy legyen hely a veremben a lokális változók számára.

Eljárás epilógus: visszatéréskor a verem kitakarítása.

Máté: Architektúrák 12. előadás 37

A Hanoi tornyai probléma megoldása

5.47. ábra: Pentium 4 program.

5.48. ábra: UltraSPARC III program.
Eltolás rés!

Máté: Architektúrák 12. előadás 38

Vezérlési folyamat

- Szekvenciális vezérlés (5.39. ábra)
- Elágazás.
- Eljárás: 5.44. ábra.
- Megszakítások.
- Csapdák.
- Korutínok: 5.45. ábra. Párhuzamos feldolgozás szimulálására alkalmas egy CPU-s gépen.

korutínok

goto helyett jobb a ciklus vagy az eljárás alkalmazása!

Máté: Architektúrák 12. előadás 39

A Pentium 4 utasításai

- Egész utasítások legnagyobb része: 5.34. ábra.
- Egyéb utasítások (pl. lebegőpontosak).

Az UltraSPARC III utasításai

Összes egész utasítás: 5.35. ábra.
A utasításnévben **CC**: beállítja a feltételkódot.
ADD, ADDC, ADDCC, ADDCCC utasítások.
Szimulált utasítások (5.36. ábra), pl.:
MOV SRC, DST ≡ OR SRC, GO, DST

A 8051 utasításai (5.37. ábra)

Bit utasítások, pl. a 43. bit 1-re állítása:
SETB 43

Máté: Architektúrák 12. előadás 40

A feltételes ugró utasítások eldugaszolják a csővezeték

- Feltételes végrehajtás
- Predikáció

Máté: Architektúrák 12. előadás 41

Feltételes végrehajtás (5.51-52. ábra):

C pr. rész	Általános assembly	Feltételes végrehajtás
if(R1 == 0) R2 = R3;	CMP R1, 0 BNE L1 MOV R2, R3 L1: ...	CMOVZ R2, R3, R1

CMOVZ R2, R3, R1 csak akkor hajtja végre R2 = R3 -t, ha R1=0.

Máté: Architektúrák 12. előadás 42

Feltételes végrehajtás (5.51-52. ábra):		
Hasonlóan:		
C pr. rész	Általános assembly	Feltételes végrehajtás
<pre>if(R1 == 0) { R2 = R3; R4 = R5; } else { R6 = R7; R8 = R9; }</pre>	<pre>CMP R1, 0 BNE L1 MOV R2, R3 MOV R4, R5 BR L2 L1: MOV R6, R7 MOV R8, R9 L2: ...</pre>	<pre>CMOVZ R2, R3, R1 CMOVZ R4, R5, R1 CMOVN R6, R7, R1 CMOVN R8, R9, R1</pre>
<p>CMOVN R6, R7, R1 csak akkor hajtja végre R6 = R7 -et, ha R1 ≠ 0.</p>		
Máté: Architektúrák	12. előadás	43

Predikáció, IA – 64 (5. 53. ábra)		
<p>64 predikátum regiszter: 1 bites regiszterek, többnyire párban. Az IA – 64 minden utasítása predikátumos. CMPEQ R1, R2, P4 beállítja P4-et és törli P5-öt, ha R1 = R2, különben P5-öt állítja be és P4-et törli.</p>		
<pre>if(R1 == R2) R3 = R4 + R5; else R6 = R4 - R5;</pre>	<pre>CMP R1, R2 BNE L1 MOV R3, R4 ADD R3, R5 BR L2 L1: MOV R6, R4 SUB R6, R5 L2: ...</pre>	<pre>CMPEQ R1, R2, P4 <P4>ADD R3, R4, R5 <P5>SUB R6, R4, R5</pre>
<p>Máté: Architektúrák</p>		
<p>12. előadás</p>		
<p>44</p>		

Feladatok		
<p>Milyen vezérlő regiszterei vannak egy terminálnak? Mire szolgál a terminál billentyűzet puffer regisztere? Hogyan történik a programozott B/K? Mit nevezünk pollozósos technikának? Mire használható a DMA? Hogy működik a DMA? Milyen regiszterei vannak a DMA-nak?</p>		
Máté: Architektúrák	6. előadás	45

Feladatok		
<p>Mit nevezünk program megszakításnak? Mi a megszakítás kezelő? Hogyan történhet a nyomtatás szervezése megszakítás segítségével? Megszakítható-e a megszakítás kezelő? Mi a csapda? Mi a különbség a csapda és a megszakítás között? Hogy működik a 8259A megszakítás vezérlő lapka? Milyen hardver és milyen szoftver tevékenységek tartoznak a megszakításhoz? Mit jelent az átlátszóság megszakítás esetén?</p>		
Máté: Architektúrák	6. előadás	46

Feladatok		
<p>Mi a szekvenciális vezérlés? Mi az eljárás? Mi a lokális adat terület? Hogy alakíthatunk ki lokális adat területet? Mi a rekurzív eljárás? Mi a re-entrant eljárás? Mondjon példát rekurzív eljárással megoldható problémára! Hogy oldható meg a Hanoi tornyai probléma?</p>		
Máté: Architektúrák	11. előadás	47

Feladatok		
<p>Mi az eljárás prologus? Mi az eljárás epilógus? Mit nevezünk korutinnak (társrutin, coroutine)? Mi az eltolás rés? Mi a különbség az UltraSPARC III ADD, ADDCC, ADDCC és ADDCCC utasításai között? Mit értünk feltételes végrehajtáson? Mi a feltételes végrehajtás előnye? Mit értünk predikáción? Hogy küszöböli ki a feltételes végrehajtás és a predikáció a csővezeték elakadását? Jelent-e ez késleltetést a program futásában?</p>		
Máté: Architektúrák	12. előadás	48

Az előadáshoz kapcsolódó

Fontosabb tételek

Programozott és megszakítás vezérelt I/O. DMA
Vezérlési folyamat. Szekvenciális vezérlés, elágazás,
ciklus szervezés, eljárás, rekurzív eljárás,
megszakítás, csapda. Korutinok
Feltételes végrehajtás, predikáció